

Eettisesti hyvä tiedeyhteisö

OTT, MA Salla Lötjönen
University of Manchester (UK)

Eettisesti hyvä tiedeyhteisö

- Perustuu samannimiseen artikkeliin Lötjönen, Hallamaa, Sorvali & Launis (2006)
- Alkuperäinen idea TENKin ohjeistosta "Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausten käsitteleminen" TENK 2002

Vastuu

- *Vastuu hyvän tieteellisen käytännön noudattamisesta kuuluu koko tiedeyhteisölle. Sitoutumisesta hyvän tieteellisen käytännön noudattamiseen vastaa ensisijaisesti jokainen tutkija ja tutkimusryhmän jäsen itse, mutta myös jokainen tutkimusryhmä kokonaisuutena, tutkimusyksikön johtaja ja tutkimusta harjoittavien organisaatioiden johto.*

TENK 2002, s. 3

Eettiset vastuunkantajat

- Tutkija
- Ohjaaja ja opettaja
- Opinnäytetyön tarkastaja ja opponentti
- Tutkimusryhmä
- Tutkijakoulu
- Laitoksen tai tiedekunnan johto
- Tutkimusorganisaation johto
- Rahoittaja
- Tieteellinen seura

Tutkija

- Kolme eriasteista moraalin vääristymisen tasoa:
 - Erhe
 - Tilaisuus, mielijohde, ymmärtämättömyys
 - Tutkimuskulttuurin vinoutuminen
 - Toisten huono esimerkki
 - Vilppi elämäntapana
 - Toistuvat ja johdonmukaiset väärinkäytökset

Ohjaaja ja opettaja

- Esimerkin voima
- Ohjaus/oppilassuhteen ulkopuoliset vaikutteet
- Voiko ohjaajan neuvoon luottaa?
- Ohjaajan aseman muutos
 - Kunniatekijyys
 - Itsekäs ohjattava

Tarkastaja ja opponentti

- Ml. lausunnonantajat, käsikirjoitusten vertaisarvioijat, apurahahakemusten käsittelijät
- Asiantuntijuus ja objektiivisuus
- Velvollisuus arvioida työn laatu ja eettisyys
- Tutkijan, tarkastajan ja tieteen integriteetti vaakalaudalla

Tutkimusryhmä

- Keskusteltu ennakkoon: jäsenten asema, oikeudet, osuus tekijyydestä, vastuut ja velvollisuudet sekä tutkimustulosten omistajuutta ja aineistojen säilyttämistä koskevat kysymykset (TENK 2002)
- Tekijyys ei kuitenkaan ole puhtaasti sopimusasia!
 - Työpanoksen mukaan
 - Tasaväkinen työpanos: aakkosjärjestys
- Hankkeen johtajan merkitys

Tutkijakoulu

- Ensiarvoisen tärkeä ryhmä tutkimuseettisen koulutuksen kannalta
 - Tutkimuskeskeisyys
 - Valmistautuminen tiedeyhteisön täysivaltaiseen jäsenyyteen
- Luo puitteet paitsi materiaalisella ja asiantuntijatasolla, toimii myös tieto- ja keskustelufoorumina tutkimusetiikassa

Laitoksen tai tiedekunnan johto

- Tiedonkulku, tuki ja vuorovaikutus aiempien tasojen välillä
- Aktiivinen tai passiivinen vaikutus laitoksen/tiedekunnan toimintaan
- Esimerkki muulle henkilökunnalle
- Välinpitämättömyys johtoportaassa antaa viestin: kannattaako vilppi sittenkin?

Tutkimusorganisaation johto

- Tutkimuksen toimintaympäristöön liittyvät laajat kysymykset:
 - Rahoitus
 - Ajan käyttö
 - Hallintokäytännöt
 - Henkilöstö, talous, päätöksentekomenettely
 - Uupuneet tutkijat tekevät enemmän virheitä ja valitsevat oikoteitä
 - Huono hallinto ja työtasapaino ruokkii vinoutunutta tutkimuskulttuuria

Rahoittaja

- Suurin osa HYMY-tutkimuksesta julkisrahoitteista:
 - Suomen Akatemia
 - Ministeriöt
 - Tiedeakatemit
 - Tiedeseurat
- Suomen Akatemia liittynyt allekirjoittajatahona TENKin ohjeisiin ja laatinut omat, TENKin ohjeita täydentävät ohjeet (2003)
 - Tutkimuseettiset rikkeet voivat mm. evätä tulevan tutkimusrahoituksen

Tieteelliset seurat

Suomessa toimivat tieteelliset seurat ovat myös omalta osaltaan vastuussa hyvän tieteellisen käytännön vaalimisesta ja edistämisestä ja voivat ylläpitää sitä muun muassa tieteellisten julkaisujen vertaisarviointijärjestelmän avulla.

TENK 2002, s. 3

- Koulutustilaisuudet ja julkaisutoiminta

Eettisesti hyvä tiedeyhteisö

- Tiedeyhteisö on kollektiivi, joka koostuu yksilöistä
- Vaikka ensisijainen vastuu on yksilöllä, eri organisaatiotasolla on tunnistettavissa täydentäviä vastuunkantajia
- Poikkeuksettomia sääntöjä vaikea muotoilla, vähimmäissääntönä vähättelevän asenteen kitkeminen
- Tiedeyhteisön jäsenten tulisi jatkuvasti pohtia oman työnsä luonnetta ja merkitystä myös siltä kannalta, mikä on eettisesti kestävä ja moraalisesti hyvää.